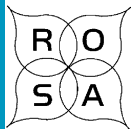

Ochraňte seniory před násilím

ROSA, 2013

Vydala: ROSA – centrum pro týrané ženy,
Podolská 242/25, Praha 4 v roce 2013
v rámci projektu Umění říci Ne, za podpory
grantu prevence kriminality Ministerstva
vnitra ČR. Foto: ISIFA

**PREVENCE
SE MUSÍ VYPLATIT**
MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Koloběh života nejde zastavit. Když se narodíme, potřebujeme péči, poté se sami staráme o děti, o rodinu, následně sami opět potřebujeme pomoc. Seniorský věk by měl být spojený s klidem, pohodou, nadhledem, ale i předáváním životní moudrosti a zkušeností. Ale bohužel často je i zcela jiný: smutný a bolestný. Poznamenaný samotou, strachem, bolestí a někdy i násilím a týráním.

Často před veřejností skrývaným. Viditelné jsou často jen velmi nápadné a medializované případy. Je potřeba si uvědomit velikost a rozsah problematiky násilí na seniorech a řadu otázek, které toto téma přináší.

Každý se může postavit násilí na seniorech čelem: být všímavý ke svým starším spoluobčanům, příbuzným, seniorům v domě, v sousedství. Postavit se proti projevům ageismu ve svém okolí, na sociálních sítích i v médiích.

Násilí na seniorech je jakákoli forma týrání, které má za následek poškození, zranění nebo ztrátu starší osoby, způsobuje bolest či strach. Násilí začíná znevažováním, ztrátou respektu, okřikováním, ponížováním, omezováním, příkazováním a pokračuje nevědomým zanedbáváním, ekonomickým zneužíváním (zneužívání majetku a finančních prostředků seniora, upírání práva pří-

stupu k vlastním financím, vynucování změny závěti). To posléze může vést až k otevřenému násilí. Násilí na seniorech zahrnuje ztrátu nezávislosti, domova, celoživotních úspor, důstojnosti a bezpečí, zdraví i života. Násilí je ale i zanedbávání péče třetí osobou (neposkytování stravy, čistého oblečení, upírání zdravotní péče a hygieny).

Domácí násilí je naučené chování mezi blízkými lidmi. Násilí je samostatným či opakovaným aktem. Agresor jedná z pozice moci, kdy senior je na něj odkázán, má strach. Bohužel, senioři jsou často osamocení, nemocní, bezradní, vystrašení, závislí na pomoci, velmi důvěřiví, a proto mohou být lehce oběťmi násilí. Násilím je i nedostatek péče tam, kde je s důvěrou očekávána a to jak od členů rodiny nebo personálu lůžkových zařízení pro seniory. Příbuzní, ale i personál sociálních a zdravotních služeb, kteří necitlivým přístupem zanedbávají úmyslně či z nedbalosti péči o seniora, se stávají pachateli násilí. Pachateli násilí mohou být rovněž známí, synové, dcery, vnuci, nebo další osoby poskytující péči. Ohrožen domácím násilím je pak prakticky kdokoliv. Více jsou ohroženy osoby izolované, bez sociálních kontaktů, se zdravotními indispozicemi, závislé na péči.

V Česku stoupá počet odhalených případů týraných seniorů. Je smutnou realitou, že v každém druhém případě jsou agresory jejich potomci. Není výjimkou že vlastní děti nebo vnoučata psychicky, ale i fyzicky týrají seniory. Až čtvrtina osob vykázaných ze společného bydliště, se dopouštěla mezigeneračního násilí na seniorech. Mnoho obětí v seniorském věku si přitom svůj problém neumí nebo ze studu nechce přiznat, nebo ze strachu z pomsty a nevíry v možnost podpory se bojí vyhledat odbornou pomoc. Podle odhadů každý třetí až pátý senior je v ČR potenciální obětí některé z forem násilí. Senioři jsou tedy velmi zranitelnou skupinou. Nevědí jak se bránit, mají strach o násilí hovořit, protože agrese násilné osoby by vzrostla, berou je jako samozřejmost nebo je dokonce považují za své vlastní výchovné selhání (pokud je týrají jejich vlastní děti).

Pomoc existuje

„Na poradenské centrum ROSA se obrací ženy – oběti domácího násilí, které blízký člověk doma ohrožoval, vydíral, zavražďoval či bil. Asi 5 procent z nich je v seniorském věku. Nezapomenu na 75 letou ženu s modřinami ve tváři. Bil jí doma neza-

městnaný syn alkoholik, který se po rozvodu vrátil k ní domů. Hovořily jsme spolu několikrát a podařilo se nám motivovat tuto paní, aby zažité příkoří nezamlčovala, netajila je, ale naopak, svěřila se se svými pocity širší rodině. Jejího syna si k sobě následně vzal její vnuk a podílel se na tom, že se její syn začal z alkoholismu léčit.

Jiná paní našla dočasné azylové ubytování v azylovém domě Rosa a současně začala splácet obrovské dluhy, ke kterým ji dohnala dcera, která ji dlouhá léta terorizovala a bila a současně donutila vzít na sebe značné dluhy.

Další ženy bité svými manžely ale nechtěly situaci řešit, snažily se, aby o jejich problémech rodiny nevěděly, i když jsme při debatách s nimi podrobně probíraly situace, které je mohou i ohrozit na životě.

Dochází-li v rodině k násilí, obvykle se zprvu projevuje a zvyšuje nenápadně. Zprvu to jsou hádky, shazování, narážky. Seniorům je dáváno najevo, že jsou nepotřební, staří, pomalí, zdržují, ničemu nerozumí, měli by jít do ústavu a jim nechat být, mají již odžito.... Téměř 37 % žen (aktivní studentky Univerzity třetího věku) nám při seminářích uvedlo, že zažily během svého života násilí od blízké osoby (manžel, druh). Některé seniorky nemají přístup ke svým penězům, jiné jsou zesměšňovány doma i na ulici. Další 85letý senior uvedl, že mu

rodina dává najevo, že je nadbytečný. Další muž se svěřil se zážitky s podvodníky, kteří svými lživými historkami chtěli vzbudit soucit a výsledkem mělo být jeho okradení. Paní, které bylo 93 let se svěřila s příběhem kamarádky, kterou týral a ponižoval manžel.

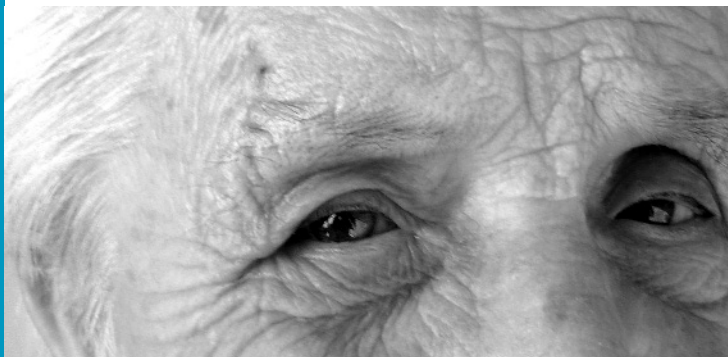
V současné době se ve stále větší míře projevují i další formy násilí na seniorech. Senioři tvoří cílovou skupinu pro individua, které se snaží je bezostyšně oloupit. To jsou případy různých výběřčích, falešných pracovníků inkasních firem, které vracejí přeplatky či neznámých příbuzných, přivážejících „zabíjačku od tety z venkova“. Vedle různých záminek, jak se dostat do bytů seniorek, vzrůstá i následná brutalita přepadení. Senioři se stávají i objektem zájmu různých prodejců, kteří jim vnucují pochybné zboží za přemrštěné ceny formou slevových zájezdů, výhodných akcí, výletů atd. Celkem 12 % žen zažilo verbální násilí na předváděcích akcích. Kolem 5,5 % žen zažilo přepadení (krádeže), když si šly pro důchod.“

Marie Vavroňová, ředitelka centra ROSA

MINIMUM, CO MŮŽE UDĚLAT KAŽDÝ

1. Naučte se, jak rozpoznat znaky násilí, týrání, zneužívání.

2. Naučte se, jak se seniory o svém podezření hovořit, jak jim pomoci.
3. Volejte a navštěvujte své starší příbuzné, přátele, sousedy a ptejte se, jak se jim daří.
4. Poskytněte pomoc a úlevu těm, kteří pečují o seniora, alespoň na pár hodin.
5. Požádejte starší známé, příbuzné, aby vás nebo vaše děti naučili nové dovednosti, předali zkušenosti.

FORMY NÁSILÍ NA SENIORECH

Zanedbávání

Zanedbávání (aktivní i pasivní) znamená neplnění fyzických, sociálních nebo emocionálních potřeb starších osob. Rozdíl mezi aktivním a pasivním zanedbáváním spočívá v záměru pečovatele. Aktivní

zanedbávání je úmyslné, pasivní zanedbávání není záměrné, často bývá důsledkem přetížení pečovatele nebo nedostatkem informací o vhodné péči. Zanedbávání je selhání pečovatele v poskytování péče. Zanedbávání sebe samého je neschopnost zajistit vlastní základní potřeby. Může být motivováno finančním ziskem (např. pečovatel usiluje o dědictví), nebo odrážejí mezilidské konflikty.

Fyzické násilí

Fyzické násilí je úmyslné užití síly ke způsobení fyzické újmy, ublížení na zdraví, bolesti. Může se pohybovat od facek po bití, ale zahrnuje i například nadměrná omezení – například poutání, přivazování.

Domácí násilí

Je stupňující se násilí (psychické i fyzické) intimním partnerem, který násilí používá k výkonu moci a ovládnutí.

Ekonomické násilí

Materiální a finanční zneužívání je nesprávné použití, zneužití nebo využití majetku, nemovitosti nebo peněžních aktiv starší osoby.

Psychické násilí

Psychické (emocionální) týráním spočívá v úmyslném způsobení psychické a emocionální újmy hrozbami, ponižováním, nebo jiným verbálním nebo neverbálním chováním. A to například formou urá-

žek, slovního napadání až po vyhrožování fyzickým ublížením (likvidací) nebo izolací.

Sexuální násilí

Sexuální zneužívání zahrnuje jakékoli sexuální aktivity, se kterými osoba staršího věku nesouhlasí, nebo není schopna dát souhlas. Sexuální aktivita se může pohybovat od exhibicionismu, mazlení až po orální, anální, nebo vaginální styk.

ZNAKY TÝRÁNÍ

Indikátory týrání jsou znaky nebo záchytné body, které naznačují, že mohlo dojít ke zneužití. Fyzické indikátory mohou zahrnovat zranění nebo modřiny, zatímco ukazatele chování jsou způsoby, jak oběti a pachatelé jednají nebo na sebe vzájemně působí. Mnohé z uvedených znaků lze vysvětlit i jinými příčinami (např. modřina může být výsledkem náhodného pádu). Žádný jednotlivý ukazatel nelze považovat za nezvratný důkaz. Je proto třeba být pozorný a všimnout si řetězení znaků, které poukazují na problém týrání.

Znaky zanedbávání

- chybějící osobní péče, zanedbanost, známky podvýživy (např. zapadlé oči, ztráta hmotnosti)
- chronické zdravotní problémy (jak fyzické, tak psychické),

- dehydratace (extrémní žízeň) – o čemž svědčí nízká produkce moči, suchá křehká kůže, sucho v ústech, bolest, apatie, nedostatek energie, a zmatenosti,
- proleženiny,
- nedostatečná osobní hygiena, včetně špinavého oblečení, špinavé nehty a kůže, vši, přítomnost výkalů nebo moči,
- absence potřebných náhrad, (brýle, berle, naslouchátka, chodítka, invalidní vozíky atd).

Pachateli mohou být placení pečovatelé, rodinní příslušníci, zaměstnanci sociálních služeb. Dále pečující osoby, které nemají odpovídající kvalifikaci, školení, čas nebo energii, pečující osoby, které jsou duševně nemocné, nebo které užívají alkohol, zneužívají návykové látky nebo trpí nějakou duševní poruchou.

Kdo je zejména ohrožen? Osoby s tělesným nebo mentálním postižením, které jsou závislé na péči druhých. Osoby s velkou mírou potřeby zdravotní péče.

Pečovatel / násilník

- vyjadřuje hněv, frustraci, nebo vyčerpání,
- izoluje seniora od vnějšího světa, přátel, příbuzných,
- odmítá pomoc nebo služby pro seniory zvenčí,

Oběť vykazuje:

- emocionální úzkost, pláč, deprese, zoufalství,
- noční můry nebo potíže se spánkem,
- má náhlou ztrátu chuti k jídlu, která nemá žádný vztah ke zdravotnímu stavu,
- je zmatená a dezorientovaná (to může být důsledkem podvýživy),
- je citově otupělá, netečná,
- projevuje regresivní chování či samodestruktivní chování,
- projevuje obavy z pečovatele.

Znaky fyzického násilí

- zjevné známky fyzického traumatu (např. škrábance, modřiny, řezné rány, popáleniny, popíchnutí, známky po uvazování, roubíku apod.),
- poranění, zejména opakovaná (např. výrony, zlomeniny, poranění oka, hematomy),
- další fyzické ukazatele (podchlazení, abnormální hodnoty při různých analýzách krve či moči, bolest při dotyku),
- opakovaná „nevysvětlitelná“ zranění,
- nejednotně vysvětlená zranění,
- velmi časté návštěvy pohotovostí a různých lékařů,
- opakované časové prodlevy mezi okamžikem jakéhokoli „zranění nebo pádu“ a vyhledání lékařské péče,

- podvrtnutí, vykloubení, zlomeniny, nebo polámané kosti,
- popáleniny od cigaret, předmětů, nebo horké vody,
- oděrky na ruce, nohou, nebo trupu, které vypadají jako od provazu, izolepy,
- bolest svědčící o vnitřním zranění, potíže s normálním fungováním orgánů, krvácení z tělních otvorů,
- známky traumatické ztráty vlasů a zubů,
- modřiny.

Následující typy modřiny jsou jen zřídka náhodné:

- **Bilaterální modřiny na pažích** (může znamenat, že s osobou bylo třeseno, byla silně uchopena).

- **Bilaterální modřiny vnitřních stehien** (může znamenat sexuální zneužívání).
- **Kruhové modřiny**, vypovídající, že byla osoba držena, omezena a mačkána za ruce, nohy.
- **Vícebarevné modřiny**, (což naznačuje, že se násilí opakovalo a opakuje).
- **Behaviorální ukazatele**, zranění jsou nevysvětlitelná nebo vysvětlení, jsou nevěrohodná (neodpovídají pozorovanému zranění).
  - Rodinní příslušníci poskytují různá vysvětlení zranění.
  - Opakující se historie podobných úrazů, četné nebo podezřelé hospitalizace.

- Oběti bývají odváženy do různých zdravotnických zařízení, aby lékaři nezapozorovali týrání.
- Častá prodleva mezi počátkem újmy a vyhledáním lékařské péče.

Znaky ekonomického násilí

- neobvyklá bankovní činnost (např. velké výběry během krátké doby, převádění účtů z jedné banky do druhé, vybírání z bankomatů doma upoutané starší osoby, nechodící bankovní výpisy,
- nucení podepsat dokumenty, kterým starší osoba nerozumí a nechápe jejich účel,
- životní situace seniora není přiměřená velikosti jeho majetku (např. nedostatečné oblečení nebo vybavení, nezaplacené účty),
- chybí osobní věci, šperky, umělecká díla,
- podpisy na dokumentech neodpovídají podpisu starší osoby,
- „láska“ nové pečující osoby a související snaha izolovat seniora od přátel a rodiny, doživotní péče příslibená za odkázání majetku,
- zneužívání peněz a majetku seniora.

Znaky psychického násilí

- ambivalence, pasivita, stud, zmatenost, potíže se spánkem,
- úzkost (mírná až těžká),
- deprese, beznaděj, bezmoc, myšlenky na sebevraždu,

- zmatenost, dezorientace,
- třes, krčení, nedostatek očního kontaktu,
- vyhýbavost, agitace,
- výrazný úbytek hmotnosti, nebo nárůst, který není způsoben jinými vlivy,
- projevy související se stresem včetně zvýšeného krevního tlaku,
- neobvyklé projevy, které jsou obvykle přičítány k demenci (např., sání, kousání, houpání.)

Znaky sexuálního týrání

- trauma v oblasti genitálií (např. modřiny na vnějších pohlavních orgánech nebo vnitřní straně stehen),
- sexuálně přenosné nemoci, infekce,
- genitální nebo anální bolest, podráždění, nebo krvácení,
- obtížnost při chůzi nebo sezení,
- krvavé spodní prádlo,
- nevhodné, neobvyklé nebo agresivní sexuální chování.

Kdo jsou pachatelé? Pachateli sexuálního týrání jsou asistenti, zaměstnanci poskytovatelů péče, rodinní příslušníci (včetně manželů), a další.

Kdo je ohrožen? Většina identifikovaných obětí jsou ženy. Dále pak osoby s tělesným či mentálním postižením, osoby, které nemají sociální podporu a jsou izolovány.

Domácí násilí – násilí na ženách

Domácí násilí je stupňující se násilí nebo zastrašování intimním partnerem, který jej používá k získání moci a kontroly. Toto násilí buď začalo dříve v životě a přetrvává až do stáří anebo začíná ve stáří. Pokud násilí začíná nebo se zhoršuje ve stáří, může souviset se změnami, jako jsou: odchod do důchodu, invalidita, změna role rodinných příslušníků, sexuální změny. To ale násilí neomlouvá. Někteří starší lidé ale vstupují do násilných vztahů až v pozdější etapě života.

Domácím násilím je obecně rozuměno chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Skrze užití moci, kterou tento strach poskytuje, kontroluje násilný partner chování druhého. Pojem domácí násilí zahrnuje fyzické, sexuální, psychické či ekonomické násilí (či např. vynucenou izolaci), k němuž dochází mezi blízkými osobami. Většinu obětí domácího násilí tvoří (až z 95 %), ženy, přičemž pachatelé jsou obvykle jejich současní i bývalí partneři. Domácí násilí se objevuje mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci. Někteřou z forem domácího násilí za svůj život 38 % žen v ČR. Domácí násilí je ale trestný čin. Nikdo nemá právo druhého ponižovat, omezovat jej či používat fyzického násilí.

Domácí násilí se odehrává „beze svědků“ a mezi

osobami, které k sobě mají (či měly) blízký vztah. V domácím násilí tak hraje roli citová blízkost, ale i ekonomická závislost. Pachatel domácího násilí mívá „dvojí tvář“. Násilně se chová často pouze doma, vůči svému okolí se může jevit zcela jinak. Domácí násilí má přitom vždy svou historii. Často začíná velmi nenápadně (psychickým znevažováním, kontrolou, izolací, ponižováním), takže si jeho prvních příznaků oběť často ani nevšimne. Pokud se ovšem domácí násilí hned v počátcích nezastaví, má stupňující se tendenci – opakuje se a nabývá na intenzitě. K domácímu násilí navíc nedochází neustále – střídají se období násilí a relativního klidu. V násilném vztahu se totiž projevují tři faktory: láska, naděje (že se vše zlepší, že se partner změní apod.) a strach. Situaci oběti komplikuje blízký vztah k pachateli, ale např. i pocit bezmocnosti a bezradnosti. Kdo jsou pachatelé? Pachatelé domácího násilí jsou manželé nebo intimními partneři. Pachatelkami domácího násilí ale mohou být i manželky a partnerky.

Kdo je nejvíce ohrožen? Starší ženy, jejichž vztahy s manželi nebo intimními partnery byly urážlivé nebo napjaté, když byly mladší. Starší ženy, které vstupují do intimních vztahů později v životě.

Jaké jsou indikátory? Ukazatele domácího násilí, jsou podobné těm, které jsou spojeny s fyzickým a psychickým týráním i sexuálním zneužíváním.

Typické znaky domácího násilí:

Frekvence a závažnost zranění má tendenci narůstat v průběhu času a zhoršovat se.

Oběti často trpí intenzivním zmatkem a rozštěpením osobnosti.

Násilným incidentům často předchází období rostoucího napětí a následuje období zdánlivého lítosti ze strany pachatelů (cyklus násilí).

Starší ženy někdy nehledají pomoc, protože:

- Nemusí se identifikovat jako týrané: Násilí na starších ženách je často dobře skryto, trvá mnoho let a mnoho z nich se nenazývá domácím násilím.
- Strach: mohou mít strach z důsledků zveřejnění, z odplaty, řešení u soudu, z opuštění domova, z umístění v zařízení pro seniory, z rozvodu, ze ztráty přátel a dalších členů rodiny jako vnoučat, strach začínat znovu.

- Ztráta bezpečí: Mohou být fyzicky, sociálně a finančně závislé na násilném partnerovi, členovi rodiny a mít strach z budoucnosti
- Nedostatek povědomí: Nedostatek povědomí o svých právech a dostupných službách a pomoci.
- Zdravotní stav: Některé starší ženy mohou mít fyzické či duševní potíže, které jim znesnadňují přístup k pomoci. Je to ještě horší, pokud je násilný partner také ten, kdo o ní pečuje.

Porušení základních práv

- pečovatel, pečující osoba zadržuje nebo čte poštu, maily či SMS zprávy starší osoby,
- pečující osoba záměrně zamlčuje, skrývá, tají možnost návštěvy duchovního, možnost aktivit, dovolené apod.,
- pečující osoba omezila záměrně pohyb starší osoby.

Další ukazatele zneužívání nebo zanedbávání

- starší osoba nemá možnost se svobodně vyjádřit, vždy smí hovořit jen v přítomnosti rodinného příslušníka, pečovatele,
- pečující osoba vykazuje vysokou úroveň lhostejnosti a zlost vůči starší osobě,
- nadměrné užívání léků nebo předávkování léků se sedativním účinkem .

PREVENCE NÁSILÍ NA SENIORECH

Pro seniory:

- Udržujte aktivně sociální kontakty; rozšiřte síť přátel.
- Zůstaňte v kontaktu se starými přáteli a sousedy.
- Udržujte přátelství s lidmi i mimo domov.
- Domluvte se s přáteli na návštěvách u vás doma.
- Zapojte se do sociálních a komunitních aktivit.
- Důchod si nechávejte posílat na bankovní účet.
- Nežijte s někým, kdo má nějakou aktivní zkušenost s násilným chováním nebo zneužíváním návykových látek.
- Nenechávejte váš domov bez dozoru.
- Nepodepisujte dokumenty, kterým nerozumíte, nechte je přezkoumat někým, komu věříte.
- Nebojte se využívat moderních metod komunikace jako je internet, mobil, naučte se je zvládat.

Pro rodiny seniorů:

- Udržujte úzké vztahy s příbuznými a přáteli seniorů.
- Najděte si zdroje pomoci.
- Dobře zvažte, promyslete schopnost rodiny poskytovat dlouhodobou domácí péči.
- Prozkoumejte alternativní zdroje péče.
- Nepřehlížejte svá omezení a nadměrnou zátěž sebe samých při péči.

- Nestyděte se požádat o pomoc, když péči nezvládáte.

ZANEDBÁVÁNÍ SE

Určitý vztah k násilí a týrání či zneužívání seniorů má i zanedbávání a sebezanedbávání. **Dlouhodobé chronické zanedbávání znamená:** že jedinci se začali zanedbávat sami již v průběhu dospělosti. Sebezanedbávání není specifické pro stáří. Často se může jednat o osoby s nedignostikovanou nebo neléčenou duševní poruchou. Problém může přerůst, pokud se přidruží fyzické postižení, sociální izolace, podvýživa, zneužívání návykových látek, kognitivní porucha nebo narůstá v souvislosti s chudobou, bezdomovectvím. Často tyto osoby po předchozí negativní zkušenosti, odmítají pomoc. Ta proto musí začít pomalu a s vysokou mírou respektu ke starší osobě a jejím rozhodnutím.

Demence: Drtivá většina starších lidí netrpí žádnou formou demence. Nicméně osoby, které mohou být v počáteční fázi např. Alzheimerovy choroby, mohou být náchylné k sebezanedbávání. Prvním krokem k intervenci je včasná diagnóza a vhodná léčba.

Nemoc, podvýživa, a zneužívání léků: Mnoho nemocí (např. i endokrinní nerovnováha), může mít

za následek symptomy podobné demenci. Pokud se neléčí, mohou tyto příznaky mít vliv na schopnost pečovat sám o sebe. Z různých důvodů mohou být starší osoby podvyživené (špatná výživa, fyziologické změny). Jedním z projevů podvýživy, zejména u starších osob, jsou symptomy demence. I nadužívání léků (příliš užívaných léků na předpis, křížení účinků), může také mít za následek příznaky demence a s tím související zanedbávání se.

Deprese: Deprese může být pro seniory problémem, stejně tak jako pro jednotlivce všech věkových kategorií. I když o tomto onemocnění stále převažují mýty, deprese je velmi dobře léčitelná i ve stáří. Rychlá zásah a léčba je zvláště důležitá, protože v této věkové skupině a zejména u mužů, je vysoké riziko sebevraždy.

Závislosti: Zneužívání návykových látek může být také problémem seniorů. Některé starší osoby trpí dlouhodobými závislostmi, sebezanedbávání se tak může být i přímým důsledkem závislosti. Kromě toho některé starší osoby mohou mít problémy se zneužíváním návykových látek podávaných při léčbě deprese, stresu, ztráty, nebo úzkosti.

Chudoba: Mnoho starších osob žije na hranici bídy a existenčního minima. Mnoho z nich je nuceno volit mezi jídlem, bydlením a léky. Z pohledu zvenčí se může zdát, že jedinec o sebe nechce pečovat, ale

ve skutečnosti si nemůže dovolit odpovídajícím způsobem se o sebe starat.

Izolace: Existuje jednoznačný vztah mezi sociální podporou a životní spokojeností. Izolace je rizikovým faktorem pro všechny formy zneužívání seniorů. Pomoc především vyžaduje vytváření důvěry, zvýšení zapojení starších dospělých v komunitě, a vytváření sociální podpory.

MOŽNÉ PŘÍČINY TÝRÁNÍ

Zneužívání seniorů je velmi složitý problém. Níže je uveden seznam některých možných faktorů souvisejících s týráním. Tyto faktory obvykle nejsou izolované, vzájemně se ovlivňují v závislosti na situaci oběti a pachatele.

Stres pečující osoby: Péče o starší dospělé, kteří trpí duševním nebo tělesným postižením, je velmi stresující. Jednotlivci, kteří nemají potřebné dovednosti, informace, zdroje, atd., ale také motivaci, kteří jsou jinak špatně připraveni pro pečující roli, se mohou potýkat s extrémním stresem a frustrací. To může vést k zneužívání seniorů a zanedbávání.

Závislost nebo poškození starší osoby: U lidí ve špatném zdravotním stavu je větší pravděpodobnost, že budou zneužíváni, než u osob v relativně

dobrém zdravotním stavu. Kromě toho u lidí, kteří pečují o své seniory a jsou na péči finančně závislí, je také větší pravděpodobnost, že se dopustí násilí na seniorovi.

Externí stres: Externí stres, jako jsou finanční problémy, pracovní stres, a další rodinné stresory také mohou přispívat ke zvýšenému riziku zneužití. Tato vazba byla jasně prokázána ve studiích zkoumajících partnerské násilí nebo týrání dětí.

Sociální izolace: K týrání, domácímu násilí, zneužívání dětí, nebo týrání seniorů dochází nejčastěji v rodinách, vyznačujících se sociální izolací. Samozřejmě, izolace může být jak ukazatel, tak příčina zneužití.

Mezigenerační přenos násilí: podle některých hypotéz se jednotlivci, kteří jsou zneužíváni jako děti, stanou součástí cyklu násilí. Násilí se totiž naučili vnímat, či jej považují za formu přijatelného chování v dětství, jako reakce na konflikt, vztek, nebo napětí. Takže pokud tyto pocity zažívají během poskytování péče, jsou v roli pečovatele ohroženi tím, že se stanou pachateli týrání starší osoby nebo jejího zanedbávání. Pokud starší osoba, která přijímá péči, dříve týrala své dítě, dopouštěla se na něm psychického či fyzického násilí, dítě nyní v roli pečovatele vrací týrání, kterým trpělo.

Individuální dynamika nebo osobní problémy:

Někteří pečovatelé mohou inklinovat k týrání seniorů v důsledku svých vlastních potíží. Pokud trpí problémy jako alkoholismus, drogová závislost nebo emoční porucha (např. porucha osobnosti), je pravděpodobnější, že budou inklinovat k násilí více než jednotlivci, který takovými problémy netrpí.

Rizikové situace které mohou nastat a podnítit násilí:

- závislost, sociální izolovanost seniora,
- dlouhodobé závažnější onemocnění seniora či pečující osoby,
- návrat dospělých dětí k rodičům (zejména pokud přišly o bydlení, jsou nezaměstnané, závislé na alkoholu či drogách),
- soužití starých rodičů s duševně nemocnými dospělými dětmi.

KDE HLEDAT POMOC

Intervence

Kam se obrátit v případě nouze:

Policie České republiky	158
Městská policie	156
Záchranná služba	155
Hasičský záchranný sbor	150
Jednotné evropské číslo tísňového volání	112

Připravte se poskytnout své jméno, adresu (číslo pokoje, pokud jde o zařízení sociální péče), věk seniora, telefonní číslo (pokud je známo), specifikace toho, co se nyní děje, proč jste se rozhodli zavolat právě dnes.

Veškeré násilí:

Bílý kruh bezpečí 257 371 110

Násilí na ženách (partnerské a v rámci rodiny)

ROSA – SOS linka pro ženy oběti násilí

602 246 102, 241432466

www.rosa-os.cz

Seniori (kontakty, linky, aktivity):

Život 90 Senior telefon 800 157 157

24 hodin zdarma

Elpida – Linka seniorů 800 200 007

8–20 hod. zdarma

Kde hledat ještě podporu:

v nejbližším okolí, na linkách důvěry, v Intervenčních centrech, v krizových centrech, u sociálních pracovníků a pracovníků, na městském (obecním) úřadě, u svého praktického lékaře, psychologa, právníka, u neziskových organizací zaměřených na pomoc seniorům a pomáhajících ženám ohroženým domácím násilím.

PRÁVO A ZÁKONY

Proti všem formám násilí chrání náš právní řád oběť násilného jednání především Ústavou č. 1/1993 Sb. a Listinou základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., dále také zákonem trestním č. 40/2009 Sb., v platném znění, dále přestupkový zákon č. 200/1990 Sb., v platném znění, i některá ustanovení o vykázaní ze společně obývaného obydlí dle policejního zákona anebo předběžná opatření o zákazu vstupu do společného obydlí dle občanského soudního řádu.

K týrání se mohou vztahovat tyto paragrafy TZ:

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí.
(K zahájení trestního stíhání podle § 199 není třeba souhlasu poškozeného/ho (oběti).

§ 145 Těžké ublížení na zdraví

§ 146 Ublížení na zdraví

§ 170 Zbavení osobní svobody

§ 171 Omezování osobní svobody

§ 175 Vydírání

§ 177 Útisk

§ 185 Znásilnění

§ 186 Sexuální nátlak

§ 352 Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci

§ 353 Nebezpečné vyhrožování

§ 178 Porušování domovní svobody

BEZPEČNOSTNÍ PLÁN

V akutní situaci:

- Volejte Policii ČR (telefonní číslo 158), která může na místě rozhodnout o vykázání násilné osoby ze společného obydlí a o zákazu navazování kontaktu a styku s ohroženou osobou na dobu 10 dnů. Policie následně předá informaci o vykázání příslušnému intervenčnímu centru, které do 48 hodin po policejním zákroku kontaktuje osobu ohroženou a nabídne ji pomoc a podporu. Násilí je trestný čin a nikdo nemá právo se k vám takto chovat.
- Volejte záchrannou lékařskou službu (telefonní číslo 155).
- Před příjezdem policie neodklízejte případné stopy po násilí.
- S policií vždy mluvte bez přítomnosti agresora (např. v jiné místnosti).
- Po fyzickém napadení vyhledejte odborného lékaře a nechte si vypracovat odbornou zprávu. Je-li to možné, zdokumentujte (i dodatečně) svá zranění.
- Pokud nebyl agresor zajištěn, je z bezpečnostního hlediska lepší na čas odejít například do azylového domu, k dalším příbuzným, do léčebného zařízení, krizového centra, pečovatelského domu, domova pro seniory. Řešit situaci z bez-

pečného místa za podpory sociálních pracovníků, psychologů a právníků.

Další pravidla bezpečí

- Pomozte seniorovi vytvořit síť pomoci, od přátel, rodiny, sousedů až po odborníky (zdravotníky, sociální pracovníce, místního městského policistu apod.)
- Je nutné zcela přerušit kontakty s násilnou osobou. Domluva agresorovi a víra v nápravu nefunguje. Násilí se naopak stupňuje a po oznámení může vést k závažnému napadení. Je nutné např. změnit zámky u dveří, změnit číslo mobilního telefonu, neotevírat, nekomunikovat. Jednáním s násilnou osobou pověřte jinou osobu (např. právníka, sociální pracovníci).
- Nestyděte se za svou situaci a vyhledejte odbornou pomoc.
- Na pachatele domácího násilí můžete podat trestní oznámení ve smyslu § 199 trestního zákona, který hovoří o týrání osoby blízké.
- Neomlouvejte násilí a neobviňujte se z něj.
- První krok je těžký, pokud ale nic neuděláte, násilí samo nepřestane – ani přes sliby násilníka.
- Pamatujte si, že násilí, které se neřeší, má tendenci se stupňovat.

Obecné principy práce s obětí násilí

Při kontaktu s obětí násilí může dojít asi k největším chybám a omylům. V případech domácího a partnerského násilí je základem každé pomoci ochrana oběti. V případě násilí nesmí nikdy dojít ke konfrontaci násilníka a oběti a zcela nevhodné je jako s prvním hovořit s tím, kdo se dopouští násilí. Pokud dojde k takové situaci, je vzhledem k dynamice násilí velmi pravděpodobné, že oběť násilí bude za nežádoucí chování (zveřejnění násilí) následně potrestána. Nejdůležitější v této situaci je bezpečí oběti násilí. V první řadě je nutné získat důvěru oběti. Hlavním důvodem proč oběť násilí nezveřejní, je totiž strach.

Jak hovořit s obětí:

- Naslouchejte, důvěřujte, neobviňujte.
- Ujistěte ji, že nemá odpovědnost za týrání.
- Řekněte jí, že to není její vina.
- Zachovejte při kontaktu s ní vždy klid.
- Oceňte snahu vyhledat pomoc.
- Buďte diskrétní a nikdy „nedomlouvejte“ agresorovi.
- Můžete jí pomoci sestavit bezpečnostní plán, ale lépe ji odkažte ve vašem regionu na organizaci, která se specializuje na pomoc obětem domácímu násilí, aby se ochránila před eskalací násilí od agresora.

- Pokud je oběť zraněná, pomozte ji vyhledat lékařské ošetření. Nenechávejte ji samotnou. Pokud je v šoku, mluvte s ní vyrovnaně, udržujte oční kontakt.
- Pokud jste svědkem skutku, který lze kvalifikovat jako trestný čin, musíte volat policii.
- Řekněte jí, že si zaslouží být v bezpečí.
- Pomozte jí, aby nepopírala nebo neminimalizovala násilí.
- Ujistěte ji, že neexistuje žádná omluva pro týrání. Nikdo si nezaslouží být týrán. Násilí je trestný čin.

,